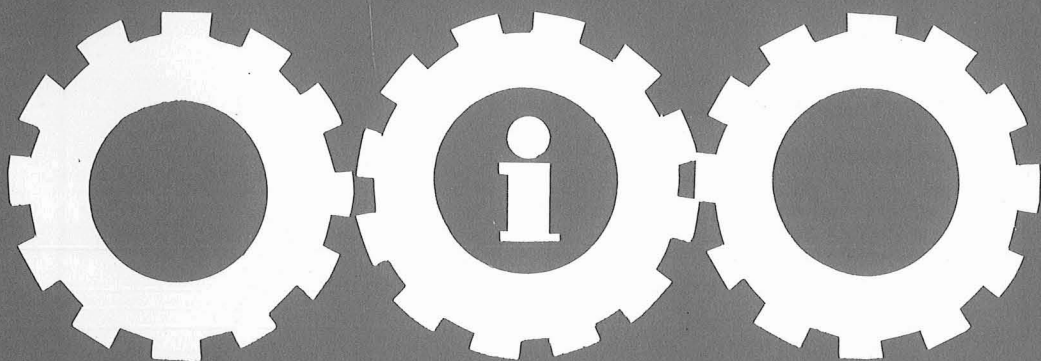


terminfo



terminfo

2

 1982

1982-09-15

Tekniikan Sanastokeskus ry:n tiedotuslehti

Toimittaja Heidi Suonuuti

Liisankatu 16 B 13, 00170 Helsinki 17

Puhelin 90 - 669 529

Ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Lehden aineisto on vapaasti käytettävissä

SISÄLLYS

Teknisen tarkastuksen termejä	1
Telesanasto ilmestynyt	2
Försök till typologi - Del I Christer Laurén	3
ATK-sanaston kansainvälinen standardisointi- kokous Bergenissä Ilmari Pietarinen	4
Uusia sanastoja termipankkiin	7
GOST-standardien luokitus	8
TSK:n kirjaston uutuuksia	9
Svenskt sammandrag	12

Kansi Marjatta Elfving

Teknisen tarkastuksen termejä

Teknistä tarkastustoimintaa koskevat säädökset ovat syntyneet pitkän ajan kuluessa. Näin ollen on luonnollista, että termistö on muodostunut eri aloilla erilaiseksi ja epäyhtenäiseksi. Tämä hajanaisuus on aiheuttanut eri yhteyksissä ongelmia ja epäselvyyksiä.

Valtioneuvoston vuonna 1980 asettama *teknillisen tarkastustoimen kehittämiskomitea* (TETAKO) katsoikin, että teknisen tarkastustoimen käsitteiden määrittely on tärkeää alan kehittämistyössä. TETAKOn pyynnöstä Tekniikan Sanastokeskus (TSK) on tehnyt termiselvityksen, jonka tavoitteena on alan käsitteiden selventäminen ja määrittelemisen sekä termistön yhdenmukaistaminen tarkoituksenmukaisella tavalla.

Uutta tässä selvityksessä on se, että nyt tiettävästi ensimmäistä kertaa yritetään selvittää käsitteitä ennen kuin aloitetaan esimerkiksi lainsäädännön, määräysten ja standardien varsinaisen uudistamis- ja kehittämistyö. On syytä huomauttaa, että termistön yhdenmukaistaminen ja suositukset joidenkin termien merkityksen muuttamiseksi eivät yritä tulkita uudelleen lakeja ja asetuksia. Kysymys on toistaiseksi vain termiaineistosta, jota ehkä voitaisiin pitää lähtökohtana teknisen tarkastuksen parissa myöhemmin tehtävälle työlle.

Selvityksen yhteydessä syntynyt materiaali on vapaasti kaikkien käytettävissä ja siihen voi tutustua TSK:n kirjastossa.

Telesanasto ilmestynyt

Tekniikan Sanastokeskuksen Teletermiatoimikunnan laatima Telesanasto on ilmestynyt. Sanasto on viisikielinen: se sisältää suomen-, ruotsin-, englannin-, saksan- ja ranskan-kielisiä termejä.

Työn taustana on ollut telealan viime vuosien nopea kehitys, minkä vuoksi alan sanasto on jäänyt pahasti jälkeen. Telesanastoa voidaan pitää ensimmäisenä esimerkkinä pohjoismaisten sanastokeskusten uudesta yhteistyömuodosta, jonka tarkoituksena on kohdistaa sanastotyö nopeasti ajankohtaisiin tärkeisiin aiheisiin. Laaja ja perusteellinen varsinainen sanastotyö vie usein liian paljon aikaa, jotta sillä voitaisiin vaikuttaa ajoissa villisti kehittyvään erikoiskieleen. Telesanaston kaltaisilla suppeilla sanastovihoilla toivotaan olevan ensiavun kaltainen vaikutus.

On syytä huomauttaa, että tässä yhteydessä ei ole pyritty käsitteistön standardisoimiseen, vaan tavoitteena on lähinnä ollut termien selittäminen tavallista käyttäjää varten. Tämän vuoksi sanasto ei muodosta täydellistä ja johdonmukaista kokonaisuutta. Koska sanastosta haluttiin tehdä suppea ja se haluttiin saada nopeasti valmiiksi, ei myöskään kaikkia selityksissä esiintyviä termejä ole määritelty, vaikka hyvän sanastotyön periaatteet sitä vaatisivat.

Sanaston voi tilata Tekniikan Sanastokeskuksesta.

Försök till typologi - Del I

Christer Laurén

Man kan vara förälskad på olika sätt - bl.a. beroende på hurdan man är, kanske på vad man är intresserad av. Det borde vara möjligt att göra upp en typologi över förälskade utgående från karakteristiska drag.

Det är fängslande att tänka sig den förälskade bibliofilen - med ett halvfranskt band i handen - den förälskade filatelisten - med pincett - och den förälskade ornitologen - med kikare.

Men jag har tänkt börja min typologi med att tänka mig in i terminologens situation - han som kan allt om termer.

En utgångspunkt för typologistudierna kan vara följande lilla dikt skriven av en terminolog.

Han kallade den *Versfötter*, efter att först ha övervägt rubriken *En kärleksdikt*, som han dock drog ett streck över som olämplig term.

Ord
får inte se ut hur som helst
om de vill bli termer
De skall vara entydiga,
internationella
och sakna känsla.

Termer
får inte se ut hur som helst
om de vill bli vanliga ord
De skall vara flertydiga,
nationaliserade
och ha känsla.

Begrepp
uttrycks med termer
och kan definieras.

En fot
kan definieras,
ett mått
med viss dimension
inom visst system.

Din fot
vet jag inte definitionen på
Den är inte nämnd
i min uppslagsbok
men den snuddar vid
sommarmarm sand
Dess spår finns kvar
men inte måttets.

ATK-sanaston kokous Bergenissä

Ilmari Pietarinen

Kansainvälisen standardisointijärjestön (ISO) teknisen komitean 97 (Tietokoneet ja tietojenkäsittely) alakomitean 1 (Tietojenkäsittelyn sanasto) vuoden 1982 kokous pidettiin kesäkuun 14.-18. päivänä Bergenissä. Kokouksen isäntänä toimi Norjan Standardisoiimisliitto.

Tietojenkäsittelysanaston (lähinnä ATK-sanaston) laatiminen aloitettiin noin viisitoista vuotta sitten. Sanastotyö tapahtuu siten, että P-jäsenmaiden (aktiivisesti työhön osallistuvien maiden) kansalliset ATK-terminologian standardisointielimet valmistelevat ja kommentoivat ehdotuksia, joiden jakelusta samoin kuin työn yleisestä koordinoinnista huolehtii Ranskan AFNORin (Association Française de Normalisation) asettama sihteeristö. Vuosikokousten lisäksi kokoontuu sanaston yhtenäisyydestä vastaava toimituskunta "Standing Editing Panel" (SEP) sekä aihekohtaisia työryhmiä. ISO:n tietojenkäsittelysanasto perustuu IFIPin (International Federation for Information Processing) aikoinaan laatimaan sanastoon ja aihejakoon, jota on laajennettu siten, että se käsittää nyt 21 aihepiiriä. Kutaakin vastaa yksi sanaston jakso. Jaksot 1-7, 10-12, 14, 16 ja 19 on julkaistu kansainvälisinä standardeina, joista useimmat ovat jo täyttäneet 5 vuotta ja on ISO:n sääntöjen mukaan tarkistettava. Muut 8 jaksoa ovat vielä työstämisvaiheessa.

TC 97/SC 1:n kuluneen vuoden toimintaa olivat tiivistäneet edellisessä kokouksessa perustetut työryhmät, joihin Suomikin oli kirjeitä lähettämällä antanut aktiivisen panoksen.

Valtaosa kokouksen tuloksista perustui ryhmittöihin. Työt jaettiin tällä kertaa siten, että kaikki jaksot tulivat tarkastelun kohteeksi. Jaksojen osalta kirjattiin seuraavat tulokset:

- Jakson 1 (perustermit) peruskorjaus aloitettiin vaikka uusittu standardiluonnos on tulossa äänestykseen.
- Jaksoista 2, 5, 10, 13, 14, 16, 17 ja 19 todettiin, että niiden hyväksi ei tässä vaiheessa voitu tai ei ole syytä tehdä mitään.
- Jaksosta 3 (laiteteknologia) työstettiin standardiluonnosehdotus.
- Jaksoa 4 (tiedon alkiot ja esitys) siivottiin mm poistamalla joukko tietoliikenteen ohjausmerkkien nimiä.
- Jakson 6 (tiedon esitys) standardin uusiminen aloitettiin, jäsenjärjestöjen tulisi toimittaa alustuksia työryhmän kokoonkutsujalle.
- Jaksosta 7 (ohjelmointi) valmistettiin uusi, laajennettuun näkemykseen perustuva työpaperi, josta aikanaan pyydetään kommentit.
- Jakson 8 (varmistus, turvaus, tietosuoja) ehdotus valmistui.
- Kauan valmisteilla ollut ja värikkään historian läpikäynyt jakso 9 (tietoliikenne) korjattiin perusteellisesti vielä kerran. Tarkoituksena on, että syntynyt paperi saadaan nyt äänestykseen, mutta paperin kohtalo riippuu paljolti tietoliikennealacomitean suhtautumisesta. Aikaisemmin se ei ole suhtautunut myönteisesti sanastokomitean pyrkimykseen kehittää käyttäjäystävällisiä termejä ja määritelmiä.
- Jaksot 11 (ohjaus-, siirräntä- ja laskentalaitteet) ja 12 (muistitekniikat ja tietovälineet) organisoitiin uudestaan.
- Jaksosta 15 (ohjelmointikielet) valmistettiin ehdotus, joka lähetetään lausunnolle.
- Jakson 18 nimeksi muutettiin hajautettu tietojenkäsittely. Uusi työpaperi lähdössä lausunnolle.
- Jakso 20 (systeemyö) valmisteltiin pohjoismaiselta pohjalta, työryhmä kokoontuu uudestaan tammikuussa 1983.
- Jaksoa 21 (liitännät) ei ole vielä hyväksytty sanaston osaksi, mutta aiheesta valmistettiin jo työpaperi.

Toimistotekniikan termiaineiston yhdistäminen tietojenkäsittelyn sanastoon askarrutti alakomiteaa. Tuloksena pohdintoista oli, että toimistotermit pyritään aikanaan sulauttamaan SCI:n standardisarjaan ISO 2382, jonka osia edellä puheena olleet jaksot ovat. Kuitenkin pitkälle edistyneet toimistosanastojaksot pyritään nopeasti toimittamaan julkaisukuntoon TC 95:n aloittamassa ISO 5318-sarjassa.

Suomen ATK-sanastotyö on edennyt ISO:n sanastotyössä esiintyneistä vaikeuksista riippumatta itsenäisellä pohjalla ja sanaston voi ainakin tietyiltä osin väittää olevan sekä yhtenäisemmän ja täydellisemmän että ajanmukaisemman. Tästä syystä Suomen osallistumisella kansainväliseen sanastotyöhön on ollut vaikutuksia sekä itse sanastotyöhön että kansainväliseen ATK-sanastoon. Tässäkin kokouksessa kuuli arvostavia mainintoja Suomen sanastoryhmän kevään kuluessa lähettämistä kommentteista. Toisaalta osallistuminen ISO:n työhön on varmistanut suomalaisen ATK-sanaston mahdollisimman hyvän yhdenmukaisuuden kansainvälisen sanaston ja muiden kansallisten sanastojen kanssa. Olisikin erittäin tärkeää, että Suomi jatkossa voisi osallistua paitsi ISO/TC 97/SC 1:n vuosittaisiin kokouksiin myös joihinkin nyt perustettujen työryhmien kokouksiin. Työryhmät 2, 5 ja 6 olisivat nähdäkseni erityisen perusteltuja. Joka tapauksessa Tietojenkäsittelyliitto ry:n sanastoryhmä tulee aktiivisesti valmistelemaan alustuksia näitä työryhmiä varten sekä jatkossakin kommentoimaan ISOsta saatuja työpapereita.

Kauppa- ja teollisuusministeriön tuki Suomen osallistumiselle kansainväliseen tietojenkäsittelysanaston kehittämiseen on toimenpide, jonka hyödyt ensin näkyvät Suomen panoksen kansainvälisenä arvostuksena ja pitemmän ajan kuluessa ATK:n hyväksikäytön laajenemisenä sekä ATK-tuotteiden viennin ja alan kansainvälisen kanssakäymisen helpottumisena. Aikana, jolloin tietotekniikka on ulottamassa vaikutuksensa koko yhteiskuntaan, tällä saattaa olla huomattava merkitys koko kansakunnan toiminnan ja talouden kehittymiselle.

Uusia sanastoja termipankkiin

Tekniikan Sanastokeskus tallentaa jatkuvasti Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen tietokoneella aineistoa termipankkia varten. Kaikkiaan on valmiina lähes 30 000 termitietuetta konekoodisessa muodossa. Ke-
vään ja kesän 1982 aikana on sovittu neljän uuden sanaston tallenta-
misesta.

Suomen Tieyhdistys ry:n tiesanastossa on noin 4000 termiä suomen, ruotsin, englannin ja saksan kielellä. Suomen Rakennusinsinöörien Liitto ry:n kanssa on sovittu Torbjörn Elfvingin ja Aarne Jutilan laatiman siltasanaston tallentamisesta. Sanastossa on noin 2500 termiä suomen, ruotsin, englannin ja saksan kielellä. Suomen Standardisoimisliitto ry:n sanasto Fysiikan suurenimet on tarkistettu painos SFS-standardista 3655. Termit on annettu englannin, saksan, ranskan, norjan, tanskan, ruotsin ja suomen kielellä. Kansainvälisen valimosanakirjan suomenkielisessä osassa on suomalaisten termien lisäksi numeroviitteet alkuperäisteokseen, jossa on noin 4500 termiä määriteltävineen englannin, saksan ja ranskan kielellä.

Suomen Tieyhdistys, Suomen Rakennusinsinöörien Liitto ja Suomen Standardisoimisliitto julkaisevat kukin sanastonsa niiden valmistuttua kirjana tai standardina. Sen lisäksi aineisto jää termipankkiin ja on sitä kautta Tekniikan Sanastokeskuksen käytössä konekoodisena.

Edellä lueteltujen lisäksi termipankkia varten on jo tallennettu mm Vaatetussanasto, Telesanasto, Työsuojelusanasto, Kiinteistönhoitosanasto, Palontorjuntasanasto ja Teknisen tarkastuksen sanasto.

GOST-sanastoja TSK:ssa

Neuvostoliiton GOST-standardikokoelmaan sisältyy lähes 800 eri alan standardisoitua sanastoa. Hyvin monissa niistä on käsitteen määrittelyn ja venäjänkielisen termin lisäksi myös vastineet englannin, saksan tai ranskan kielellä. Valtakunnallisen standardien ja teknisten määräysten informaatiolaitoksen VNIIKIn julkaisemassa kirjallisuusluettelossa sanastot luokitellaan seuraavasti:

- A kaivosteollisuus ja mineraalivarat
- B metallit ja metallituotteet
- C koneet, laitteet ja työkalut
- D kuljetus ja pakkaus
- E voima- ja sähkötekniiset laitteet
- F rakentaminen ja rakennusmateriaalit
- G tulenkestävät aineet ja tuotteet
- H puu, puutuotteet, massat, paperit ja kartongit
- I kemialliset, kumi, ym. tuotteet
- J tekstiili ja värjäys
- K elintarvikkeet ja mausteet
- L mittauslaitteet, automatiikka ja tietokoneet
- M terveydenhuolto
- N maa- ja metsätalous
- O yleiset tekniset standardit
- P elinolojen parantamiseen tarkoitettut tuotteet
- Q ydintekniikka
- R elektroniikka, radioelektroniikka ja viestintä

Suurin osa kokoelman sanastoista on saatu Tekniikan Sanastokeskuksen kirjastoon, jossa ne ovat nähtävissä. Sanastokeskus kiittää kääntäjä Jukka Heikinheimoa avusta sanastojen hankkimisessa.

TSK:n kirjaston uutuuksia

YLEISTÄ

Haarala, Risto, Sanastotyön opas. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 16. Helsinki 1981. 62 s. ISBN 951-9475-23-0

Ingo, Rune (et al.), Terminologia ja käännosteoria. Osa A. Vaasan korkeakoulun julkaisuja. Tutkimuksia no 79. Philologie 6. Vaasa 1981. 94 s. ISBN 951-683-143-5

Nordman, Marianne (et al.), Terminologia ja käännosteoria. Osa B. Vaasan korkeakoulun julkaisuja. Tutkimuksia no 80. Philologie 7. Vaasa 1981. 118 s. ISBN 951-683-144-3

Standardisointi. Suomen Standardisoimisliitto. Käsikirja 1. Helsinki 1982. 119 s.

SANASTOJA

Data Processing - Vocabulary. International Organization for Standardization. ISO Standards Handbook 10. 1982. 360 s. E-F

Konekäyttöiset laitossiivouslaitteet. Sanasto. Suomen Standardisoimisliitto. SFS-standardi 4647. 1981. 14 s.

Sähköteknillinen sanasto. Sähkö- ja magneettilaitteet. Suomen Standardisoimisliitto. SFS-standardi 4741. 1981. 54 s. Fi-F-E-R-D-S-I-NI-PI-Sv

Puhallinsanasto. Suomen Standardisoimisliitto. SFS-standardi 4535. 1980. 33 s. Fi-Sv-E-F-D-No-Da-I-S-NI

Metrologia. Mittaustekniikan perussanasto. Suomen Standardisoimisliitto. SFS-standardi 3700. 1982. 225 s. Fi-F-E-D-Sv

Lyhyt sillasanasto. Tie- ja vesirakennushallitus, Sillansuunnitte-
lutoimisto. Helsinki 1982. 60 s. Fi-Sv-E-D ISBN 951-46-5496-X

Oljeordlista. Rådet for Teknisk Terminologi, Norsk Språkråd. 1982.
63 s. No-L ISBN 82-00-06179-5

Petrokjemisk-oljeteknologisk ordbok. Oslo 1979. 251 s. E-D-F-No
ISBN 82-512-0149-7

Epäorgaanisen kemian nimistö. Suomen Kemian Seura. Helsinki 1982.
79 s. Fi-E. ISBN 951-9223-13-14

Englantilais-suomalainen fysikaalisen kemian sanasto. Suomen Kemian
Seura. Helsinki 1981. 2 p. 36 s. ISBN 951-9223-11-8

The Condensed Chemical Dictionary. Gessner G. Hawley (rev.)
New York 1981. 10 p. 1135 s. ISBN 0-442-23244-6

Venäläis-englantilais-saksalais-suomalainen turvesanasto. Irina
Rulle, Marja Korhonen. 1982. 308 s. Luonnos

The Dictionary of Paper. American Paper Institute. New York 1980.
4 p. 489 s.

Vocabulary of Forest Industry Products. P. Toivanen. Finnmap,
Printing Paper Department. 1982. Noin 600 termiä. Fi-Sv-D-E-F-S

Suomalais-englantilais-suomalainen vesihuoltotekniikan sanasto.
Olli Lento. Tampereen teknillinen korkeakoulu, Rakennustekniikan
osasto. 1981. 176 s.

CAM-sanasto. Suomen Metalliteollisuuden Keskusliitto, CAD/CAM-käyttöalaryhmä. 1982. 101 s. E-Fi. Ehdotus

Pascal-ohjelmointikielen sanasto. Lassi Juutinen (et al.). 1982. 10 s. E-Fi. Luonnos

A Software Debugging Glossary. M.S. Johnson. Sigplan Notices Vol 17 Number 2 February 1982 s. 53 - 70.

Vene-eesti-inglise väike arvutissõnastik. U. Agur, V. Hanson. Eesti NSV Teaduste Akadeemia, Küberneetika Instituut. Tallinn 1976. 108 s.

Eesti-inglise-saksa-vene infosõnastik. U. Agur (et al.). Tallinn 1977. 278 s.

Eesti-inglise-saksa-vene valgustehnika sõnastik. Endel Risthein. Tallinn 1982. 151 s.

Inglise-vene-saksa-eesti purjetaja sõnaraamat. A. Tetsmann, H. Lind. Tallinn 1980. 192 s.

Vene-eesti tehnika sõnaraamat. Harri Kuldma (toim.). Eesti NSV Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn 1975. 1021 s.

Paineastiasanastoa. Teknillinen tarkastuslaitos, Paineastiaosasto. 1982. 8 s. Fi-E. Moniste

2600 Definitionen technischen Begriffe nach DIN. Henry G. Freeman. DIN Deutsches Institut für Normung e.V. 1977. 421 s. E-D

Svenskt sammandrag

Centralen för Teknisk Terminologi (TSK) har på begäran av en kommitté tillsatt av statsrådet gjort en utredning över termer i anslutning till teknisk kontroll. Termutredningens målsättning har varit att definiera begreppen och förenhetliga terminologin inom det tekniska kontrollväsendet på ett ändamålsenligt sätt. Termaterialet kunde tänkas vara en utgångspunkt för kommande arbete med anknäytning till teknisk kontroll, t.ex. i fråga om förnyelse och utveckling av lagstiftning och standarder. (s. 1)

En ny teleordlista har utkommit. Ordlistan, som innehåller termer på finska, svenska, engelska, tyska och franska, kan beställas från TSK. (s. 2)

Ilmari Pietarinen skriver om ADB-ordlistans internationella standardiseringsmöte i Bergen sommaren 1982. I artikeln beskrivs bl.a. hur ordlistearbetet utförs i praktiken. Vidare berörs de resultat som uppnåddes under mötet, den finländska arbetsgruppens insats inom det internationella ADB-standardiseringsarbetet samt arbetets framtidsutsikter. (s. 4)

TSK fortsätter att lagra material för termbanken. De senaste tillskotten är en vägordlista, en ordlista över brotermer och en ordlista över fysikens storhetsbeteckningar. (s. 7)

En förteckning över GOST-standardernas klassificering finns på s. 8.

Ett urval av TSK:s nyförvärv under detta år ingår på sidorna 9 - 11.

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS ry
CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI rf

Tekniikan Sanastokeskus ry TSK

Perustettu 1974.

Jäseniä 63 (aatteellisia yhdistyksiä, teollisuus- ja liikelaitoksia, valtion virastoja).

Toimii yhteistyössä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kanssa.

Toimisto ja kirjasto

Liisankatu 16 B 13, 00170 Helsinki 17

Termineuvonta puh. 179 161 vain klo 9.00 - 12.00

Avoinna klo 8.00 - 16.15 (kesäisin 8.00 - 15.15)

TSK:n ensisijaisena tehtävänä on saada aikaan suomen- ja ruotsinkielisiä tekniikan eri alojen sanastoja.

Sanastotyön päämuotoja ovat osallistuminen termityötä tekevien ryhmien työskentelyyn, lausuntojen antaminen tarkistus ja neuvonta.

Kirjastossa on lähes 1000 tekniikan ja lähialojen sanastoa, käsikirjoituksia, yritysten ja laitosten sisäisiä sanastoja, SFS-standardit ja niistä tehty termikortisto, ISO:n ja GOSTin sanastostandardit ym.

Kirjastossa pidetään kortistoa suomen ja ruotsin kieltä sisältävistä tekniikan ja lähialojen sanastoista ja sanastohankkeista, ja kortiston tiedoista julkaistaan kahden vuoden välein luettelo Tekniikan sanastoja. Tarpeen mukaan tehdään myös erikoisalojen sanastoluetteiloita.

TSK:n toimintamuotoja

- osallistuminen sanastotyöhön
- termineuvonta
- kirjasto
- tietoja sanastoista ja sanastohankkeista
- termityön kurssit
- tiedotuslehti
- termipankki
- kielentarkistusapu

